

Avajaispuhe Kotikielen Seuran vuosikokouksessa 14. 3. 1947.

Olemme kokoontuneet Kotikielen Seuran yhdenmenkahdeksatta toimivuoden päättäjäisiin ja samalla aloittamaan uutta, kahdekkahdeksatta. Tällöisen tilaisuuden luonteeseen kuuluu kokoava silmäys viimeksi kuljettuun taipaleeseen lähinnä siinä mielessä, että siitä voisimme saada oppia, uskoa ja rohkaisua niihin tehtäviin ja ratkaisuihin, jotka — pääasiallisesti tuntemattomuuteen verhoutuneina — meitä ovat odottamassa.

Kotikielen Seuran piirissä kuluneena toimikautena sattuneista tapahtumista seuran sihteeri tekee laatimassaan vuosikertomuksessa selkoa tämän illan kuluessa, joten tässä ei ole aihetta niihin kajota. Saatamme vain todeta, että seuramme toiminta on sujunut perinteelliseen tapaan: on

pidetty kokouksia, on pidetty ja kuunneltu esitelmiä ja vaihdettu ajatuksia kieleemme tutkimusta ja käyttöä koskevista kysymyksistä. Erikoisesti haluaisin ilmaista iloni siitä harrastuksesta, jota Kotikielen Seuraa luonnostansa lähinnä oleva jäsenistö, yliopistomme suomen kieltä ja kirjallisuutta opiskeleva nuori polvi on osoittanut seuraamme kohtaan. Jos tämä harrastus saadaan pysymään spontaanisena ja elävänä, niin Kotikielen Seuran päätarkoitus samalla toteutuu. Seuramme johdossa olevien velvollisuutena onkin tehdä voitavansa tämän tuloksen saavuttamiseksi ja säilyttämiseksi.

Sen katsauksen, jonka esittäminen mielestäni kuuluu tämäniltaiseen ohjelmaamme, ei kuitenkaan ole pakko rajoittaa vain toteamiseen, mitä seuramme omassa piirissä on tehty tai tapahtunut. Seuramme harrastuspiiri on laaja, ja yhteyden pito siihen on tarkoituksillemme yhtä olennaista kuin se suhteellisen vaatimaton, minkä välittömällä toiminnallamme voimme saavuttaa. Kotikielen Seuraa ei ole tarkoitettu miksikään kiinteästi toimivaksi tieteelliseksi seuraksi, jonka olisi pyrittävä toteuttamaan yksityiskohtaista ja laajasuuntaista ohjelmaa suomen kielen tutkimuksen alalla. Näiden tehtävien suorittaminen on keskitetty vartavasten perustettuihin seuroihin ja laitoksiin kuten Suomalaisen Kirjallisuuden Seuraan, Suomalais-ugrilaiseen Seuraan ja Sanakirjasäätiöön. Meidän seuramme on ennemminkin meille, Helsingin yliopistossa ja sen läheisyydessä suomen kieltä opiskeleville suunnistautumispaikka, johon keräännymme matkamme varrella tarkistamaan kompassejamme: tapaamaan toisiamme, kuulemaan toistemme aikaansaannoksista, vaihtamaan mielipiteitä harrastusalamme kysymyksistä ja kaikesta tästä saamaan herätteitä ja voimia omiin tehtäviimme, omiin pulmakysymyksiimme. Näin seuramme tarkoituksen käsittäen tämän alkajaiskatsauksen alaan kuuluu muutakin kuin se, mitä seuran omassa kokouksissa on tapahtunut ja seuran välittömin toimenpitein aikaansaatu.

Kulunut vuosi on eräissä suhteissa ollut erittäin antoisa ja rohkaiseva Kotikielen Seuran tähytyspaikalta katsottuna. Eräässä mielessä sen voi sanoa olleen seuralle itselleenkin todellinen merkkivuosi: Virittäjää, jonka nimeen lehden perustamisesta saakka on ollut liitettynä attribuutti »Kotikielen Seuran aikakauslehti», on tämän toimivuoden aikana ilmestynyt 50. vuosikerta. Vaikka tämä vuosikerta sinänsä ei ole lähinnä edellisistä poikkeava, niin pelkkä tosiasia, että aikakauslehtemme on voinut elää ja vaikuttaa puolen vuosisataa, vieläpä vuosikymmen -kymmeneltä vaurastua, jona puolestua alallaan erittäin huomattavaksi aikakauslehdeksi, aikana, jona kansamme on kokenut eräät historiansa suurimmat myötä- ja vastoinkäymisten vaiheet, — tämä tosiasia on sellainen, joka täyttää mielemme tyydytyksen, jopa suorastaan ylpeyden tuntein. Ei ylpeyden siinä mielessä, että Kotikielen Seuralla semmoisenaan olisi suuret ja välittömät ansiot Virittäjän pystyssä pitäjänä ja vaurastuttajana — siihen seuramme voimat ovat aina olleet riittämättömät — vaan niin ymmärtäen, että seuramme voi tuntea iloa ja ylpeyttä siitä, että Virittäjän käytettävänä on aina ollut uhrautuvia, hellittämättömiä, työhönsä todellisella kiintymyksellä suhtautuvia toimittajia. Erityisen kiitoksen Kotikielen Seura on näille toimittajille velkaa siitä, että Virittäjä ei ole kangistunut

kaavamaiseksi akateemiseksi puhetorveksi, josta kuultaisiin vain auktoriteettien ääntä, vaan että siinä ovat aina saaneet sanansa kuuluville myös nuoret aloittelijat, milloin heillä on ollut huomionarvoista esitettävää jostakin Virittäjän alan kysymyksestä. Näin Virittäjä on ollut paitsi virittäjä, myös harrastusalamme nuorten ja vanhojen saman katon alle kokoaja — olkoonpa, että sen suojissa toisinaan on käyty kiivastakin tieteellistä kiistaa. Tämä on tuskin milloinkaan muodostunut repiväksi, päinvastoin: kamppailun voi todeta usein koituneen suoranaiseksi rakennukseksi.

Virittäjän merkkivuosi jää aikakirjoihimme kolmen muunkin merkkitapaoksen vuodeksi: On ilmestynyt kolme yksityisen tutkijan teosta, jotka ovat omiansa juhlistamaan jokaisen suomalaisen filologian ystävän mieltä.

Seuramme kunniajäsen, prof. Tunkelo on saanut julkisuuteen kauan odotetun, suunnatonta sitkeyttä ja poikkeuksellista tieteellistä objektiivisuutta todistavan suurteoksensa, 900-sivuisen vepsän kielen äännehistorian. Vanha kokenut akateeminen opettaja antaa siinä nykypolvelle esikuvallisen näytteen siitä, mitä tieteen palvelu on, silloin kun se on oikeinta: kieltäymystä, pyyteettömyyttä, rehellisyyttä ja uskollisuutta. Uskollisuutta pienimmässäkään ja lahjomatonta rehellisyyttä tosiasioiden edessä.

Tunkelon tienviitat näkyvät myös kahden nuoren tutkijan saavutuksessa, tohtorien Aimo Turusen ja Pertti Virtarannan väitöskirjoissa, joista edellinen käsittelee lyydiläismurteiden, jälkimmäinen Ylä-Satakunnan murteiden äännehistorian kysymyksiä. Nämä ansiokkaat tutkimukset oikeuttavat meidät uskomaan, etteivät vaikeudet, joiden keskitse kansamme on kuluneina vuosina ollut pakko ponnistautua, ole voineet lannistaa parhaimpiemme hengen voimaa, ne eivät ole kyenneet masentamaan tahtoamme rakentaa tulevaisuudellemme pohjaa, joka on kestävämpi kuin harhauttavat suhdanteet: se pohja on luovan työn kalliopohja.

Itsenäinen, mutta luomaan pyrkivä tieteellinen suoritus tuskin esiintyy selvänä tavoitteena monenkaan suunnitelmassa ennenkuin varsinaiset yliopistoluvut ovat joutuneet päätökseen. Sikäli kuin on kysymys akateemisen väitöskirjan kirjoittamisesta perinteelliseen tapaan, tämän asian laita olkoonkin kernaasti näin. Kun nyt kuitenkin kahden nuoren tutkijan, sellaisen, joiden edistymistä opinnoissa ja tutkimustoissa näiden sanojen lausuja on saanut ensi askeleista alkaen seurata, tieteellinen kypsyyskoe on tässä tullut puheeksi, tahtoisin käyttää tilaisuutta tähdentääkseni sitä merkitystä, mikä vakaumukseni mukaan omalla, koko mielenkiintomme vangitsevalla työsuorituksella on meille opintojemme ja kehityksemme jokaisessa vaiheessa. Olen saanut neljännesvuosisadan kuluessa lukea n. 300 suomen kielen opiskelijan tutkimuskoetta — paraillaankin niitä on työpöydälläni yhdeksän, ja minussa on kerta kerran perästä uudistunut tunne siitä, että nämä työt — juuri nämä — ovat merkinneet nuorille suorittajilleen jotakin sellaista, minkä arvon he kenties vasta myöhemmin täysin voivat tajuta.

Yleensä me olemme opinnoissamme vaarassa kulkea sokeina taluttavina: me käymme luennoilla ja kirjoitamme muistiin minkä kynämme kerkiävät ajattelematta sanottavastikaan kuulemaamme; me luemme ja koetamme ahtaa muistiimme sitä, minkä joku toinen on meidän puolestamme valmiiksi ajatellut — mutta mitä me sillä saavutamme? Tenti-

menestystä ehkä, tuskin muuta. Nuo työt — laudaturtutkielmamme, kuten niitä nimitämme, ne vaativat toisenlaista asennoitumista. Joka sen tajuaa, hän jo tällä pelkällä tajuamisellansa on astunut sen piiriin, jota nimitämme luovaksi työksi. Luennoilla kuultuun, kirjoista luettuun sulaa oman tutkimustyön lämmöstä pälvä, jotka ennen pitkää nousevat oraalle ja kantavat hedelmää hänen henkensä kehityksen hyväksi. Objektiiivisessa mielessä hänen työnsä voi vielä osoittautua hedelmättömäksi: siinä kenties ei synny, ei löydy mitään aikaisemmalle tutkimukselle tuntematonta; mutta subjektiivisesti se voi antaa jotakin, se voi antaa suorastansa korvaamatonta: ulkonaisesti erakkuutta, sulkeutumista työkammioon pöytälampun suppeaan valopiiriin, uupumusta ja masennustakin — täyteläiseen ihmiselämään kuuluvaa kaikki, mutta korvaukseksi myös tajuisia kosketuksia johonkin ikuiseen, sellaiseen, minkä rinnalla kaikki ulkonaiset tavoitteet sellaisinaan menettävät merkityksensä. Löytäjän, vapautuvan hengen kokemuksia, voitollista riemua.

Hyvät kuulijat.

Olen kenties eksynyt alueelle, joka tässä yhteydessä, Kotikielen Seuran proosallisessa kokouksessa, olkoonpa vuosikokouksessakin, voi tuntua kaukaiselta. Niin ei kuitenkaan ole asianlaita. Proosallista on elämässä se, mihin emme suhtaudu vakavasti, antaumuksella. Työkin on harmaata ja ikävää proosaa, jos yritämme siitä selviytyä hutiloiden ja vilpillisin mielin. Ja kuitenkin elämä ei voi tarjota meille suurempaa juhlaa kuin on harrastuksin suoritettu, vakava työ. — Toivoisin, että Kotikielen Seuran onnistuisi herättää meissä elävää harrastusta sitä työalaa kohtaan, jonka olemme osallemme valinneet. Siinä mielessä julistan vuosikokouksemme alkaneeksi.

Martti Rapola.